



SINXRON TARJIMANING ASOSIY PRINSIPLARI VA O'QITISH METODLARI

Malika Barnoyeva

Samarqand davlat chet tillar instituti magistranti, Zarafshon kasb-hunar maktabi ingliz tili o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola sinxron tarjima to'g'risidagi umumiy ma'lumotlar, tarjimaning asosiy xususiyatlari va metodlarini o'qitishga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: prinsiplar, leksik xususiyatlar, lingvistik xususiyatlar, Grammatik xususiyatlar, imo-ishora tili, pichirlab tarjima qilish, ketma-ket tarjima, ovozli diskriminatsiya, spiker, sessiya, konferensiya tarjimoni.

Kirish

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, avvalo, siyosiy va iqtisodiy muammolariga yechim topishi kerak edi. Bunda davlat ishlarini yuritishda diplomatik aloqalar, yaxshi kadrlar va tajribali tarjimonlar turli mamlakatlardan namuna ko'rsatish uchun zarur edi. Xususan, O'zbekiston xorijiy davlatlar bilan xalqaro aloqalarsiz o'z kelajagini belgilab bera olmasligini anglagan holda, chet tili, madaniyati, san'ati, davlat tuzilishi va boshqa xalqlarning joylashuviga e'tibor qaratdi. Buning natijasida O'zbekistonda tarjimashunoslik sohasida ko'plab tadqiqotlar olib borildi.

Ona tilimizni rivojlangan davlatlar qatoriga, xalqaro tillar qatoriga kiritish borasidagi sa'y-harakatlar tufayli boshqa xorijiy tillardan ona tilimiz o'zbek tiliga va aksincha, o'zbek tilidan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy tilga, ya'ni boshqa tillardan chet tiliga tarjima bo'lmagan boshqa hech qanday faoliyat yuritilmaydi. Jumladan, uzoq vaqt davomida mamlakatimizda asosan tarjima sohasidan foydalanilgan. Biroq so'nggi yillarda davr talabi bilan tarjimonlik yo'nalishi, jumladan, sinxron va ketma-ket tarjimalar juda ommalashdi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyev ta'lim va axloq sohasida "...Farzandlarimizga, eng avvalo, Vatanga, el-yurtga sadoqat, ilm-fan, kasb-hunarga mehr, ota-ona, jamiyat oldidagi burchimizni sidqidildan bajarishda har tomonlama amaliy ibrat bo'lishimiz kerak", degan so'zlari "amaliy misol" bo'la oladi.

Bugungi globallashuv davrida chet tillarini o'rganishga bo'lgan talab ortib bormoqda. Natijada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2909-sonli qarori bu borada muhim ahamiyat kasb etdi. Shuningdek, 2017-2021-yillarda oliy ta'lim tizimini kompleks rivojlantirish dasturiga muvofiq Samarqand davlat chet tillar institutida quyidagi ishlarni amalga oshirish rejalashtirilgan. Dastur AQSh, Buyuk Britaniya, Fransiya, Italiya, Niderlandiya, Rossiya, Yaponiya, Janubiy Koreya, Xitoy va boshqa xorijiy davlatlarning yetakchi ilmiy va ta'lim muassasalari bilan hamkor xorijiy oliy ta'lim muassasalari o'rtasida hamkorlik aloqalarini o'rnatishga asoslangan. Shu asosda institutda har yili 20 dan ortiq yuqori malakali xorijlik o'qituvchi va olimlarni o'quv jarayoniga jalb etish rejalashtirilgan.





Bu esa mamlakatimizda jahon andozalari talablariga javob beradigan, milliy istiqloq g'oyalari chuqur anglaydigan malakali kadrlar tayyorlashga alohida yondashishni taqozo etadi. Xususan, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" talablaridan kelib chiqib, bilimdon, malakali, zukko tarjimonlar tayyorlash eng muhim vazifa hisoblanadi. Shunga ko'ra, bo'lajak tarjimonlar tarjima sohasidagi bilim va ko'nikmalarni chuqur egallashi bilan birga, til va madaniyat, tilning o'ziga xos xususiyati, lug'at boyligi, tarjimonlik kabi ilm-fan sirlarini ham puxta bilishlari zarur. Shundagina davlat tili – o'zbek tili barcha sohalarda keng qo'llaniladi. O'zbek tilining o'zbek davlatchiligining muhim ramzi sifatida xalqaro miqyosda qo'llanilishi o'zbek davlati taraqqiyotining muhim ma'naviy omilidir. Qolaversa, O'zbekistonning xalqaro aloqalari kengaygani sari tarjimonlarga bo'lgan talab ham ortib bormoqda. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning soha va mutaxassislik bo'yicha ongi va tasavvurlarini tezda rivojlantirishga keng imkoniyat yaratadi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning "2017-2021-yillarda oliy ta'lim tizimini kompleks rivojlantirish Davlat dasturi to'g'risida"gi qarorida "Bu oliy ta'lim tizimini strategik kompleks rivojlantirish masalalarini hal etishda oliy ta'lim tizimining ishtirokini kengaytirish yo'lidagi yana bir muhim amaliy qadamdir," deya ta'kidlashi bejiz emas, albatta.

Bugungi yoshlarni bilimli va malakali qilib tarbiyalash, sifatli kadr bo'lib yetishishi uchun barcha shart-sharoitni yaratish maqsadida Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev shunday deydi: "Biz yoshlarimizga oid davlat siyosatini qat'iyat bilan olib boramiz".

1. Sinxron tarjimaning kelib chiqish tarixi va jarayoni

Sinxron tarjimada tarjimon tarjima kabinasida o'tirib, eshitish vositasi orqali ma'ruzachini tinglaydi va tinglash vaqtida mikrofon orqali tarjima qiladi. Konferensiya zalidagi delegatlar eshitish vositasi orqali maqsadli til versiyasini tinglashadi.

Sinxron tarjimon, shuningdek, imo-ishorali tarjimonlar (yoki karlar uchun tarjimonlar) tomonidan so'zlashuvchi tildan immo-ishora tiliga va aksincha amalga oshiriladi. Imo-ishora tili tarjimonlari kabinada o'tirmaydi; ular ma'ruzachini ko'rishlari va boshqa ishtirokchilar tomonidan ko'rinadigan konferensiya xonasida turishadi.

Pichirlab tarjima qiladigan tarjimon - tarjima konferensiya zalidagi kabinada emas, balki tarjimonga muhtoj bo'lgan delegatning yonida o'tirib, nutqning maqsadli tildagi variantini delegatning qulog'iga pichirlashi bilan bir vaqtda tarjima qilish shaklidir.

Ushbu tarjima usullarining hech biri konferensiya sozlamalari bilan cheklanmagan. Masalan, yirik konferensiyalarda, forumlarda sinxron tarjimon qo'llanilgan va ish uchrashuvlarida pichirlab tarjima qiladigan tarjimon qo'llanilishi mumkin.

Konferensiya tarjimonlari qaysidir ma'noda ular tarjima qilayotgan delegatlarga aylanadi. Ular delegat tilidan birinchi shaxsda gapiradi, "U buni foydali fikr deb hisoblaydi..." degan satrlar bo'ylab tarjima qilmaydi, konferensiya tarjimoni delegatga hamdard bo'lishi, o'zini bironing o'rniga qo'yishi kerak.

Tarjimon bu ishni ikki rejimda bajarishi kerak: ketma-ket tarjima va sinxron tarjima. Ulardan birinchisida tarjimon so'zlovchining mulohazalari yig'indisini yoki hech bo'lmaganda muhim bir parchani tinglaydi, so'ngra tinglash vaqtida olingan eslatmalar yordamida nutqni tiklaydi; tarjimon shunday qilib asl so'zlovchiga ketma-ket gapiradi. Ba'zi ma'ruzachilar bir necha jumla uchun gapirishni afzal ko'rishadi va keyin tarjimonlarni taklif qilishadi. Tarjimon, ehtimol, notalarsiz ishlashi va butun nutqni takrorlash uchun faqat xotirasiga tayanishi mumkin.





Biroq, konferensiya tarjimoni har qanday uzunlikdagi nutqlarga dosh bera olishi kerak; ular tarjima qilish texnikasini ishlab chiqishlari kerak. Amalda, agar tarjimonlar besh daqiqalik nutqni qoniqarli bajara olsalar, ular nutqning har qanday uzunligi bilan shug'ullanishlari kerak.

Bundan tashqari, konferensiya tarjimonlari "real vaqtda" ishlashi aniq. Bir vaqtning o'zida, ta'rifiga ko'ra, ular toq soniyalardan tashqari, asl karnaydan ko'proq vaqt talab qila olmaydi. Hatto ketma-ket bo'lsa ham, ular ma'ruzachining nutqini tugatgandan so'ng darhol javob berishlari kutiladi va ularni talqin qilish tez va samarali bo'lishi kerak. Bu shuni anglatadiki, tarjimonlar nafaqat g'oyalarni tahlil qilish va qayta sintez qilish, balki buni juda tez amalga oshirish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak.

Ko'pgina hollarda, hozirgi vaqtda sinxron tarjima tegishli asbob-uskunalar yordamida amalga oshiriladi: delegatlar mikrofonlar orqali so'zlashadi, ular ovozni to'g'ridan-to'g'ri ovoz o'tkazmaydigan kabinalarda o'tirgan tarjimonlarga quloqchinlar orqali eshitishadi; tarjimonlar, o'z navbatida, mikrofonga aylanadilar, u o'z tarjimasini tinglashni istagan delegatlar taqib yurgan naushniklarga o'z talqiniga bag'ishlangan kanalni uzatadi. Biroq, ba'zi hollarda, bunday uskunalar mavjud emas va sinxron tarjimon pichirlab tarjima qilishga majbur bo'ladi. Ishtirokchilardan biri gapiradi va bir vaqtning o'zida tarjimon tarjimonlik xizmatiga muhtoj bo'lgan bir yoki ko'pi bilan ikki kishining qulog'iga pichirlaydi.

Shubhasiz, sinxron tarjima ketma-ket tarjimaga qaraganda kamroq vaqtni oladi. Bundan tashqari, bir vaqtning o'zida oltita (BMT) yoki hatto o'n bir tilda (Yevropa Ittifoqi) ko'p tilli tarjimonni ta'minlash ancha maqsadga muvofiqdir. Ana shu afzallik va xalqaro tashkilotlarga a'zolik ko'lami kengayib borayotganini hisobga olib, bir vaqtda tarjimonlik ishlari tobora ko'payib bormoqda.

Konferensiya tarjimoni birinchi jahon urushi davrida vujudga kelgan. Ungacha muhim xalqaro uchrashuvlar o'sha paytdagi xalqaro til bo'lgan fransuz tilida o'tkazilardi. Birinchi jahon urushi paytida ba'zi yuqori martabali amerikalik va ingliz muzokarachilari fransuz tilini bilmas edilar, bu esa tarjimonlarga murojaat qilishni talab qildi. Ayniqsa, Nyurnberg (1945-1946) va Tokiodagi sud jarayonlaridan (1946-1968) so'ng konferensiya tarjimoni keng tarqaldi. Hozir nafaqat xalqaro anjumanlarda, balki radio va teledasturlarda ham keng foydalanilmoqda.

Sinxron konferensiya tarjimoni bo'yicha birinchi tajriba 1928-yil VI Komintern Kongressiga to'g'ri keladi. Bu davrlarda telefon yo'q edi. Ma'ruzachining xabari tarjimonlarning qulog'iga to'g'ridan-to'g'ri yetib borardi.

2. Sinxron tarjima o'qitish metodlari

Konferensiya tarjimonlarini tayyorlash muammolari tarjimonlar bilan bir qatorda psixologlar va tilshunoslarning tez-tez muhokama va tadqiqot mavzusi bo'lib kelgan (Veller 1983; Gerver, Longley, Long va Lambert 1984; 1989; Moser-Merser 1985; Shveda-Nikolson 1986; va Lambert va Meyer 1988). Chernov, Shvetser, Salamov, Barxudarov va boshqalar.

Ushbu sohada tarjimon sifatida muvaffaqiyatga erishish uchun qanday fazilatlar va ko'nikmalar talab qilinadi?

Bundan tashqari, biz taklif qilayotgan haqiqiy mashqlar ham bunda bartaraf etuvchi testlar bo'lib xizmat qilishi mumkin. Talaba-tarjimonlar, agar ular avtomobil haydashni xohlasalar va ochiq yo'lda mashinani majburlay olmasalar yoki boshqara olmasalar, keyingi bosqichga o'tishdan tushkunlikka tushishlari mumkin. Ottava universitetining tarjimonlik mahorati jozibador, uning dasturi ketma-ket va sinxron tarjima bo'yicha professional tayyorgarlikni ta'minlaydi. O'quv rejasiga majburiy va fakultativ kurslar, ikkinchi kursga qabul qilishdan oldin malaka oshirish imtihoni, amaliyot va imtihonchilar kengashi oldidagi yakuniy imtihon olib boriladi. Dastur ikki yil davomida kurslarni almashtirish orqali taklif etiladi. Bu asosan sirtqi bo'lim talabalari uchun mo'ljallangan, ammo qabul imtihonida yaxshi o'rin olganlar dasturni to'liq vaqtda o'tashlari mumkin. Ushbu universitetda professor-o'qituvchilar





tarjimaning madaniyat ramzlariga ta'sir qiluvchi vosita sifatidagi ahamiyatini yodda tutish kerak, deb hisoblaydilar. Tarjimonlar yoki stajyor tarjimonlar tilni o'rgatishdan ko'ra ko'proq madaniyatni o'rgatish muhim ahamiyatga ega bo'lgan "ko'prik kursi"ni o'tashi kerak edi. Bu tarjimonga manba tilning maqsadli tilga tarjima qilish sohalarini aniqlash imkonini beradi. U nafaqat ikki madaniyat o'rtasidagi ko'prikni qarama-qarshi qo'yishi mumkin bo'lgan sohalarni kashf etishga harakat qilardi. Ikkalasida ham tillar, til tuzilishi, grammatika va fonetika o'rgatilishi kerak. Tarjimon ikkala tilning til tarixi va adabiyoti, shevalardan foydalanish imkoniyati va ikkala tilning registrlari bilan tanishishi kerak.

Shu sababli sinxron tarjima mashg'ulotlari ushbu tarjima qilish uslubining o'ziga xos qiyinligiga e'tibor qaratishi mumkin. Talabalarni sinxron tarjimaga o'rgatish, munosib tarjimonlarni yetishtirish- bu o'qituvchilar uchun katta mas'uliyatdir. So'zlarni tarjima qilish uchun mo'ljallangan tizim ma'no va o'z-o'zidan tushunish hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan haqiqiy talqin qilish uchun ishlatilishi kerak.

Barcha pedagogik yondashuvlarda bo'lgani kabi tarjima ham oson vazifalardan murakkabroq vazifalarga qarab rivojlanishi kerak. Sinxron tarjimaning ketma-ket tarjima bilan solishtirganda qiyinligi ikki baravardir: tarjimon gapirayotganda uning quloqlarida jiringlab turadigan manba tilining yaqinligi va kognitiv to'ldiruvchilarni so'zlarga bog'lash uchun parallel fikrlash vaqtining qisqarishi.

Ketma-ket tarjima bo'yicha yaxshi tayyorgarlikka ega bo'lgan talabalar bilan bu ikki qiyinchilikni yengib o'tish mumkin, agar talabalarga (1) ikki tilni qat'iy bir-biridan ajratishga, (2) muhokama qilinadigan mavzuni iloji boricha puxta tayyorlashga o'rgatilsa.

Tarjimoni o'rgatish va tillarni o'rgatish ikki xil narsadir. Tarjimonlik kursini boshlash uchun talabalar chet tillarini mukammal bilishlari kerak. Tillarni bilish o'qish uchun yetarli bo'ladi va tarjima qilish uchun hech qachon yetarli emas.

Bir vaqtning o'zida tushunish tezligi mohiyatga ega; kognitiv to'ldiruvchi tovushlar xotirada saqlanadigan soniya ichida til ma'nosi bilan bog'lanishi kerak. Biror kishining ovozli diskriminatsiyada o'tirishga yoki til ma'nolari bilan to'g'ri bog'lanishni izlashga vaqti yo'q. So'z yoki iboraning ma'nosi haqida har qanday hayron bo'lish keyingi nutq qismlarini tushunishni kechiktiradi va tarjimon tarjimasining izchilligini buzadi.

Tasavvur qilishni o'rganish - diqqatni so'zlarga qaratish emas, balki iboralar va so'z bilimlari o'rtasidagi bog'liqlik.

Tilni to'g'ri tushunish, tilni to'g'ri faol boshqarishga qaraganda ancha tez sur'atlarda yaxshilanadi.

Men suzishni o'rganish uchun bolani suvga tashlash kerakligiga ishonmayman. Ehtimol, aniqroq o'xshashlik, standart smenada mashinani qanday boshqarishni o'rganish uchun kimdirni tasavvur qilishdir. Bu odam haydovchilik kursini olganmi yoki do'sti yoki qarindoshi unga o'rgatganmi. Ehtimol, u kontakti yoqish, mashinani bo'sh turishiga ruxsat berish va mashinani sayrga chiqarishdan oldin tormoz, debriyaj va viteslarni o'zlashtirishni o'rganishdan boshlagan. Analogiya tarjimon-stajyorlarni sinxron tarjima bilan qanday tanishtirish kerakligini ko'rsatadi. Tarjimonlarni tayyorlash bugungi kunda tadqiqotning tarkibiy qismi sifatida puxta rejalashtirishni talab qiladigan mas'uliyatli kasbga aylandi, bularning barchasi talabalar va kasbning o'sishi uchun o'zgarishlarni optimallashtirishga qaratilgan.

3. Sinxron tarjimaning asosiy prinsiplari

Tarjimaning boshqa turlariga nisbatan sinxron tarjima bir qator xususiyatlarga ega.

Birinchi xususiyat - manba matnida yo'naltirish, tarjima yechimlarini qidirish yoki tanlash va ularni amalga oshirish, tarjimaning boshqa turlarida odatda navbatma-navbat amalga oshiriladi. Bu jarayonlarning uyg'unlashuv darajasi so'zlovchi nutqining tezligiga, asl matndagi pauzalarning





hajmiga va boshqa ba'zi omillarga bog'liq. Sinxron tarjimani tashkil etuvchi uchala jarayon ham bir nutq apparati faoliyati doirasida o'z vaqtida uyg'unlashishi bilan boshqa tarjima turlaridagi tegishli jarayonlardan sezilarli darajada farq qiladi. Sinxron tarjimon nutq-motor analizatorining cheklangan ishtiroki bilan matnda o'zini vaqti-vaqti bilan yo'naltiradi va to'liq bo'lmagan ifodalar va asl gaplarning mazmunini leksik va grammatik tashkil etish bilan tavsiflangan natijalarni oladi.

Tarjima yechimlarini izlash yoki tanlashda tarjimon asosan stereotipik tarjima yechimlaridan foydalanishga tayanadi. Tarjima yechimlarini amalga oshirishda tarjimon maqsadli tildagi nutq ustidan eshitish nazoratini qisman o'chirib qo'yadi.

2) sinxron tarjimaning ikkinchi xususiyati tarjimaning yuqori tezligidir. Sinxron tarjimonning harakatlari o'rtacha 2-5 soniya davom etadi. Navbatdagi tarjima vazifasi sharoitida orientatsiya o'rtacha 2-3 soniya davom etadi.

Tarjima yechimini izlash yoki tanlash soniyaning bir qismida sodir bo'ladi va yechimni amalga oshirish 1-2 soniya davom etadi. Bu shuni anglatadiki, har 2-5 soniyada sinxron tarjimon manba matnning keyingi segmenti haqida m so'zdan iboraga fikr hosil qiladi, ya'ni maqsadli tildagi tegishli segment haqida tasavvur hosil qiladi.

So'zlovchi nutqining o'rtacha va tez sur'ati 2-5 soniya bo'lgan holda, bu harakatni bajarish bilan birga, tarjimon oldingi harakatni yakunlaydi va keyingi harakatga yo'naltirishni boshlaydi.

3) so'zlovchi nutqining tezligiga qarab, til materialining o'ziga xos muomalasi. Ma'ruzachi nutqining o'rtacha va tez sur'ati bilan tarjimon tilni siqish (siqish)ni amalga oshiradi, shu bilan birga matn hajmini beixtiyor ravishda kichraytiradi, so'zlovchi nutqining ishlashiga jiddiy zarar yetkazmaydi.

Nutqni siqish tarjimon nutqining nisbatan o'rtacha tezligini va tarjima qarorlarini amalga oshirish jarayonining boshqa jarayonlar bilan muvozanatli kombinatsiyasini ta'minlash uchun zarurdir. Ma'ruzachi nutqining tez sur'ati bilan ma'ruzachi matnning hajmi uchdan bir qismga qisqarishi mumkin.

Nutqni siqish sinonimik va ularga yaqin bo'lgan iboralar va jumlar, qisqaroq so'zlar bilan almashtirish, ilgari berilgan ma'lumotlarni takrorlaydigan nutq bo'laklarini tashlab qo'yish va ma'lum bir muloqot sharoitida yoki nuqtai nazardan ortiqcha bo'lgan semantik birliklarni olib tashlash orqali amalga oshiriladi.

Spiker nutqining juda sekin va sekin sur'ati bilan buning aksi sodir bo'ladi. Tarjimonlar bu vaqtni bo'sh iboralar bilan to'ldiradilar, so'zlovchi nutqini rivojlantiradilar. Hech qanday holatda buni suiste'mol qilish kerak emas, chunki ba'zida bunday harakatlar ma'ruzachining vazifasini bajarishga zarar yetkazadi.

Boshqa rejimlarda ishlaydigan tarjimonlar bilan solishtirganda, sinxron tarjimon maqsadli tilning resurslaridan maxsus foydalanadi, ya'ni: gaplarning sintaktik tuzilishini soddalashtiradi, cheklangan va ko'proq standart jumalarni yaratadi va yordamchi so'zlar hisobiga sezilarli so'zlarni intensiv ravishda ishlatadi.

Sinxron tarjimon faoliyati alohida sikllar va seanslar shaklida davom etadi. Sinxron tarjimon faoliyati sikli - bu kommunikativ harakatlar ishtirokchilarining doimiyligi va aloqaning tematik doirasi bilan cheklangan tarjima harakatlarining cheklangan to'plami. Masalan, ba'zi bir xalqaro konferensiyada sinxron tarjimonning ishi bilan alohida sikl shakllanadi.

Agar tarjima qilingan nutqlarning mavzusi nisbatan doimiy bo'lib qolsa., sinxron tarjimonning faoliyat sikli faoliyat seanslaridan iborat bo'ladi.





Sessiya - bu uzluksiz ishlash vaqti bilan chegaralangan tarjimon harakatlar majmui, odatda sinxron tarjimon seansi 20-30 daqiqa davom etadi va tarjimonlar belgilangan vaqt oralig'ida muntazam ravishda bir-birini almashtiradilar.

Sinxron tarjima eng qiyin tarjima variantidir, chunki u alohida moyillikni talab qiladi, har bir tarjimon, hattoki juda yaxshi tarjimon ham sinxron tarjimon bo'la olmaydi, aniqki, buning uchun siz tilni mukammal bilishingiz va katta lug'atga ega bo'lishingiz kerak, chunki lug'atdan foydalanishning hech qanday usuli yo'q.

Qolaversa, odam hozir gapirayotgan gapni tinglash va shu bilan birga 20 soniya oldin aytilgan so'zning tarjimasini talaffuz qilish uchun e'tiborni yoyish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak.

Natija qisman tarjimonning tayyorgarligiga, o'qitish metodikasiga, o'qituvchining iste'dodi va mahoratiga bog'liq bo'lsa, ko'proq tarjimonning tarjima jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan vaziyatga tez javob bera olishiga, uning stressga chidamliligiga bog'liq.

Tarjimonning ishi tarjimonga noma'lum bo'lgan bir qator cheklovlar bilan bog'liq.

Birinchisi, asl nusxaning yagona taqdimoti bilan bog'liq, faqat nisbatan kamdan-kam hollarda, bu birinchi navbatda ketma-ket tarjimonlarga taalluqlidir, tarjimon ma'ruzachidan uning e'tiboridan chetda qolgan har qanday tafsilotni aniqlashtirish uchun aytilganlarni takrorlashni so'rashi mumkin. Asosan, tarjimon asl matnning yagona taqdimotidan foydalanadi va faqat u bilan ishlashga majbur bo'ladi. Bunday sharoitda aytilganlarni yod olish ham, tarjima kursiv belgilari yordamida qog'ozga yozib qo'yish ham alohida ahamiyatga ega ekanligi aniq.

Ikkinchisi og'zaki tarjima bilan har doim ham mumkin emas va uning ba'zi turlarida, masalan, sinxron tarjimada bu deyarli mumkin emas. Shu bois, har bir xalqaro konferensiya, seminar kabi tadbirlar oldidan tarjimonning tayyorgarlik ko'rish uchun vaqti bo'lishi juda ma'qul. Boshlash uchun u xotirasini yangilashi yoki yig'ilish mavzusiga tegishli leksik birliklarning asosiy to'plamini yodlab olishi kerak.

Xulosa

Og'zaki tarjima dunyoda juda muhim rol o'ynaydi. Rossiya va chet el ishbiarmonlari, olimlari va siyosatchilari turli mamlakatlarda yonma-yon ishlaydilar va shuning uchun ular tijorat muzokaralari, shartnomalar imzolash va kundalik muloqotda tarjimaga muhtojdirlar.

Ushbu ishni o'rganish davomida biz og'zaki tarjima muammolari va bu muammolarni hal qilish yo'llarini o'rganishga harakat qildik. Biz buni quyidagi vazifalarga yechim topish orqali qildik:

- 1) "Tarjima" tushunchasiga ta'rif berdik;
- 2) Yozma va og'zaki tarjima o'rtasidagi farqni aniqladik;
- 3) Og'zaki tarjima turlarini tavsifladik;
- 4) Og'zaki tarjima muammolarini aniqladik;
- 5) Biz ushbu muammolarni hal qilishning turli usullari va tarjima vositalarini topdik.

Amaliy faoliyatning bir turi sifatida tarjima - bu tarjimon tomonidan so'zlovchi tilini boshqa tilga o'tkazishda bajariladigan harakatlar majmui. Bu harakatlar asosan intuitivdir va eng yaxshi natijalarga, tabiiyki, bu ish uchun eng mos bo'lgan, yaxshi tayyorgarlikdan o'tgan yoki maxsus qobiliyatga, iste'dodga ega bo'lgan tarjimonlar erishadilar. Tarjimadagi durdona asarlar o'tmishdagi san'at ustalari, o'z kasbining haqiqiy ijodkorlari tomonidan yaratilgan. Tarjimaning eng yaxshi tomoni - bu san'at, iste'dodli, yuqori malakali mutaxassisning ijodi.





Ma'lumki, tarjimaning ikki turi mavjud: yozma va og'zaki. Nomlardan ko'rinib turibdiki, yozma tarjimada manba matn, maqsadli matn kabi yozma shaklda bo'ladi. Og'zaki tarjima yoki talqinda tarjimon asl nusxaning og'zaki taqdimotini tinglaydi va uni tarjima tilida og'zaki xabar sifatida tarjima qiladi. Natijada, birinchi holatda tarjimani qabul qiluvchi uni o'qiy oladi, ikkinchi holatda esa uni eshitadi.

Og'zaki tarjima ketma-ket va sinxron tarjimalarga bo'linadi. Ketma-ket tarjimada tarjima asl nutq yoki uning bir qismi tugallangandan keyin boshlanadi. Sinxron tarjimada tarjimon so'zlovchi asl xabarni aytayotganda o'z tarjimasini bera olishi kerak.

Sinxron tarjimada tarjimon eng tez so'zlovchilar bilan hamnafas bo'lishi, barcha turdagi xorijiy urg'u va nuqsonli talaffuzni tushunishi, so'zlovchining nima demoqchi bo'lganini, lekin o'zi gapiradigan tilni yetarli darajada bilmaganligi sababli ifodalay olmaganini taxmin qilishi kutiladi.

Ketma-ket talqin qilishda u uzoq nutqlarni tinglashi, kerakli eslatmalarni olishi, so'ngra barcha tafsilotlarni yoki faqat asosiy g'oyalarni keltirgan holda tarjimasini to'liq yoki siqilgan shaklda yaratishi kutiladi.

Ba'zan tarjimonga o'z tarjimasini berish uchun vaqt chegarasi qo'yiladi, ya'ni u o'z tarjimasini sezilarli darajada qisqartirishi, asl nusxaning eng muhim qismlarini tanlab, ko'paytirishi va qolgan qismidan voz kechishi kerak bo'ladi. Bu turli xil xabarlarining nisbiy qiymati bo'yicha xulosa chiqarish va olingan ma'lumotlarni umumlashtirish yoki siqish qobiliyatini nazarda tutadi. Tarjimon, shubhasiz, yaxshi va tez fikrlovchi bo'lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abl-Mikasa M and Kohn K. (2002). "Note-taking in consecutive interpreting. p.257-272
2. Abl-Mikasa M (2008). Non-sense in note-taking for consecutive interpreting". p.3-7
3. Akishina A.A. Русский речево́й этикет. Справочник. – М.: Высшая шк., 1983 г. – 78с.
4. Bertone, Laura (2006) The Hidden Side of Babel: Unveiling Cognition, Intelligence and Sense, ISBN 987-21049-1-3 Evolucion, Organización intercultural
5. Bassnett, Susan (1990). Translation studies. London & New York: Routledge. ISBN 0-415-06528-3.
6. Batalshikova E.U. Использование технологий сотрудничества при обучении речевому взаимодействию на иностранном языке./ Вісник Луганського Національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка № 5, 2005 г. - с. 13.
7. Blaszyk P.(2010). "The choice of language for note-taking for consecutive interpreting"
8. DOLLERUP C. – LODDEGRAARD A. (Eds), Teaching Translation and Interpreting. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. ISSN 0924-1884
9. Dam Helle V (2004). "Interpreter's notes".
10. FEDOROV, A.V. 2003. Fundamentals of the general theory of translation (linguistic problems). PHILOLOGY THREE. ISBN 5-8465-0019-6.
11. Formanovzkaya N.I., Shevtsova S.V. Речево́й этикет. Рус. – англ. соответствие: Справочник. – 2 изд., испр. – М.: Высшая школа, 1992. – 80с.
12. Formanovzkaya N.I. Культура общения и речево́й этикет. – М.: Высшая школа, 2004 г. – 67с





13. Gillies, Andrew (2005) Note-taking for Consecutive Interpreting, ISBN 1-900650-82-7.
14. Gershina I.G. Принцип вежливости как один из прагматических аспектов перевода./ Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка № 5, 2005 р. – с. 38
15. GAK, V.G. 1988. Language conversions. Monograph. Moscow: Language School of Russian Culture. ISBN: 5-7859-0063-7.
16. GILE, D. 1992. Basic theoretical components in translator and interpreter training.
17. GILE, D. 2009. Basic concepts and models in interpreter and translator training. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. ISBN 9789027216052
18. GURIN, I.V. The problem of speech compression in simultaneous translation. Approaches and methods of research. Philology. In: Questions of theory and practice vol.1, n. 1., Tambov: Literacy, pp. 85-88. ISSN 2308-6203
19. Gile D.(2009). Basic concepts and model for Interpreter and translator training.
20. Gilles A.(2005). Note-taking for consecutive interpreting.
21. Gilles, Andrew. Note-taking in consecutive interpreting. p.29
22. Hamidi A. and Pochhacker F.(2007) “Simultaneous consecutive interpreting”
23. Hana Lorenzo. Note-taking for consecutive interpreting (2008)
24. Henderson, John A. (1976). “Note-taking for consecutive interpreting”. pp.107-116
25. Ilg G. and Lambert S.(1996)“Teaching CONSECUTIVE INTERPRETING”, 69-99

